

ПРОБЛЕМА ОБРАЗУ ДИТИНИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ С. І. МИРОПОЛЬСЬКОГО

Постановка проблеми. Аналіз історико-педагогічної літератури свідчить про те, що образ дитини ставав предметом вивчення і відтворення педагогами, письменниками, художниками протягом віків, зокрема вітчизняними: Т. Шевченком, Ф. Достоєвським, Л. Українкою, О. Кобилянською, К. Ушинським та ін.

Змальовуючи світ дитинства як своєрідний золотий вік, вони підкреслювали особливості переходу до дорослості, як моменту втрати цілісності світосприйняття, входження дитини, як людської особистості в контексті суспільного буття з його віками виробленою системою моральних і культурних цінностей.

Одним із тих, хто відтворив образ дитини у своїй спадщині, був вітчизняний педагог ХІХ століття С. І. Миропольський.

Мета статті – узагальнити погляди С. І. Миропольського на проблему «образ дитини».

Виклад основного тексту. Аналіз творчої спадщини С. І. Миропольського свідчить, що він займав чітку позицію щодо високого призначення дитини. Як і багато хто з попередників, він справедливо вважав дитину даром Божим і застерігав дорослих від погляду на дитину як нерозумну, безсловесну особу.

Дитина в дошкільному віці (він погоджується з Я. Коменським і цитує його) «характеризується пробудженням сил життя, сил розсудка, коли все розквітає і легко проникає в глибину» [2]. З цього віку, зазначав С. І. Миропольський, дитя починає жити свідомо, але свідомість тільки пробуджується; характер дитини ще не склався, не сформувався; розумові здібності, що прагнуть згідно природи знань свіжі; пам'ять - усе сприймає; серце відкрите для добрих почуттів і вражень - ґрунт готовий. У зв'язку з цим, підкреслював

педагог, надзвичайно важливо, щоб на цей ґрунт першим пало добре сім'я, закладено основи для доброго життя, щоб діти не тільки отримували основні доступні для них знання, але й добрі навички.

Дитинство - сама «благодатна» пора для релігійно-моральних впливів і вражень; у дитинстві закладаються основи для майбутнього життя. Перші враження дитинства глибоко западають у душу дитини і залишаються на все життя. І тому, справедливо підкреслював С. І. Миропольський, саме в пору дитинства закладається початок релігійно-морального життя, причому не шляхом розсудливих настанов, а завдяки живим враженням, шляхом прикладу, виховними діями і впливами, що збуджують у душі дитини релігійність як основи для доброго й морального життя людини.

С. І. Миропольський звертав увагу на те, що в християнській сім'ї перші враження дитинства належать релігії. Дитя ще не навчилось говорити, а вже бачить молитву батьків перед іконою, тобто перші релігійні пізнання дитина засвоює безпосереднім спостереженням життєвих явищ.

Змальовуючи образ дитини педагог підкреслює, що в дитини-дошкільника вже є певний запас уявлень, вона поступово розумнішає й багатіє досвідом. Діти у цьому віці, як правило, сором'язливі, не вміють чітко висловлювати свою думку. Але смішно їх питати «скільки ніг у півня?», «чим покрита вівця?». Вони не скажуть до якого розряду тварин належить вівця, але добре знають її життя і призначення в домашньому господарстві.

Не слід забувати, зазначає С. І. Миропольський, що в селянському побуті діти рано стають помічниками батьків. Селянське трудове життя ставить дитину близько до природи, а вона, як відомо, велика вчителька: природа в дитини збуджує почуття краси, гармонії, величі.

Аналіз педагогічної спадщини [1-5] С. І. Миропольського свідчить: педагог, даючи характеристику дитячим натурам за ступенем сприйняття, писав: «Кожна дитина має свій розмір сили і здібностей, свій ступінь сприйняття, розуму, пам'яті, уявлень і розвитку». Він, як і Я. Коменський, уважав, що діти, а вірніше їхні натури, бувають «гострі», «тупі», «м'які», «уперті», «допитливі». І кожний із цих видів вимагає особливого підходу і

способу спілкування. Наприклад, натури гострі, допитливі, які бажають знань, не вимагають збуджень, їм не слід дозволяти поспішати. Натури гострі, але повільні, вимагають схвалення; натури гострі, допитливі, але зухвалі і не покірні – особливої турботи.

Різноманітність даровань і нахилів, різниця дитячих натур, повинні бути предметом особливої уваги батьків і учителів, підкреслював С. І. Миропольський. У оцінці здібностей учнів педагог радив бути обережним.

«Неуважні, швидкі, нетерплячі батьки і вчителі роблять дуже багато поганого дітям своїми необдуманими висновками,» - зазначав він.

Дитина відразу після народження має як виховний інститут сім'ю, яка формує для церкви й держави нових членів. Високо поцінував С. І. Миропольський сімейне виховання як основу будь-якого суспільного виховання. «Православна, добра сім'я, що живе традиціями батьків, навіть безграмотна, має багато живих виховних елементів», - неодноразово підкреслював він.

Другим вихователем дитини педагог називав церкву. Дитинство, підкреслював С. І. Миропольський, сама благодатна пора для релігійно-моральних вражень і впливів. Перші враження дитинства глибоко западають у душу дитини й залишаються на все життя. Ось чому і початок релігійно-морального життя людини повинно припадати саме на пору дитинства шляхом живих вражень, прикладу, виховних дій і впливів, що пробуджують в душі дитини релігійність. Ці святі почуття будуть слугувати в подальшому основою для доброго й морального життя людини. З цією метою церквою запропонуються вправи удосконалення серця і волі: це молитви, що очищують серце й наближують до Бога, постійне відвідування богослужіння, дотримання поста, який допомагає визволити душу з під тягаря тіла; сповідь - що визволяє від тягаря гріхів тощо.

Аналіз спадщини С. І. Миропольського свідчить, що він, звертаючись до вихователів дитини, вимагав від них прагнення оволодіти мистецтвом виховання й набувати досвіду. Педагог радив, із метою розвитку душі дитини не тільки теоретично вивчати її, а й умови життя. Надзвичайний ефект,

зазначав він, має безпосереднє спостереження за духовним життям дитини, за його нахилами, звичками, способами їхнього духовного виховання. Спостереження, за справедливим ствердженням педагога, дасть змогу вчителю відчувати кожний душевний настрій дитини, виявляти причини й спрямовувати свою діяльність. Вихователь навчиться відрізнити тонкі відтінки педагогічних явищ, з відомих загальних правил, способів і засобів виховання вибрати самі вірші в даному випадку найбільш пригодні.

У контексті зазначеного С. І. Миропольський звертав увагу на те, що спілкуватися й застосовувати одні й ті ж виховні міри неможливо.

Виховати живу особистість, керувати нею, спрямувати розум дитини до істини, а серце до добра, закласти в ньому міцні задатки характеру на християнських началах, підкреслював він, не можливо шляхом одноманітних, раз і назавжди встановлених, механічних прийомів.

Ураховуючи тонкість і складність дитячої натури, С. І. Миропольський висував серйозні вимоги до особистості вихователів, учителів, батьків, до питання визначення способів підняття педагогічного інтересу, оживлення справи виховання, навчання та заохочення до нього даровитих працівників. Так С. І. Миропольський радив, перш за все, потурбуватися про те, щоб усі бажаючі присвятити себе вчительській діяльності, отримували більш солідну підготовку до своєї професії, як теоретичну, так і практичну; надати вчителям по можливості більше свободи і простору, і в цілях викладання, і в засобах. Підкреслював, що живий інтерес до педагогічної справи виховується живим обміном думок, поглядів, шляхом взаємної критики, і тому слід використовувати конференції; підняти значущість і самостійність педагогічних товариств, зборів і з'їздів; слід створити вчителю умови для роботи в одному навчальному закладі; доцільно здійснювати більш тісний зв'язок школи з суспільством, тобто з батьками, а для успіху педагогічної справи та для заохочення до неї обдарованих людей доцільно значно поліпшити службовий і матеріальний стан викладачів, особливо учительок і вчителів сільської школи.

Висновок. Таким чином, уважаючи дитинство прекрасним періодом життя особистості, С.І. Миропольський надав глибоку всебічну характеристику

образам вихованців, сформулював поради наставникам щодо виховання дитини.

Література

- 1.Миропольский С.И. Школьные вопросы. Ж. Женское образование.-1888.- № 1.- С. 9-29.
- 2.Миропольский С.И. Дети по учению Слова Божия: в кн.: Дидактические очерки. - 1890.- С.1-29.
- 3.Миропольский С.И. Харьковская воскресная школы в 1868-1869 году// Журнал Министерства Народного просвещения.-1870.- Ч.150.- С.224-253.
- 4.Миропольский С.И. Из школьной жизни. Характеристика // Семья и школа.- 1876. - Т.1. - С.32-33.
- 5.Миропольский С.И. Практические советы неопытному начинающему учителю // Семья и школа. - Книга II. - Часть 2. - 1874.- С.306-330.